ISTRO-ROMANIAN WORDS OF ITALIAN ORIGIN DENOTING PROFESSIONS, MILITARY RANKS, PUBLIC OFFICE POSITIONS AND NOBLE TITLES

Ana-Maria Radu-Pop, Assist. Prof., PhD, University of the West, Timişoara

Abstract: Although the Croatian language has been exerting the strongest influence upon the Istro-Romanian, the literary Italian language, together with the Venetian dialect, has played a notable role, particularly for the Istro-Romanian spoken south of Monte Maggiore. As a result of the influences exerted during certain time periods and following an active, long-term plurilingualism, the Italian elements (strictly of lexical nature) are well-represented in the Istro-Romanian language – in terms of both quantity and thematic domains. This study focuses on a variety of Istro-Romanian words of Italian origin - borrowed either directly or through the intermediary of the Croatian language – which denote professions, military ranks, public office positions and noble titles.

Keywords: Istro-Romanian, Italian language, Venetian dialect, professions, military ranks.

Situată în nordul Mării Adriatice, între golfurile Trieste şi Kvarner, Peninsula Istria[1] a fost de-a lungul timpului locul de „întâlnire" a numeroase populaţii şi stăpâniri. În această arie de îndelungate şi intense contacte etnice, culturale şi lingvistice se mai vorbesc cinci idiomuri[2], trei de origine romanică – veneţiana istriană, dialectele istroromane sau istriote, istroromâna şi două slave: dialectele croate čakaviene şi dialectele slovene. La acestea se adaugă şi varianta literară a croatei (şi, în măsură redusă, cea a italienei şi a slovenei), care câştigă teren datorită administraţiei, instituţiilor de învăţământ, mass-mediei etc.

În Istria mai trăiesc astăzi aproximativ 250 de vorbitori de istroromână[3], dispersaţi în două grupuri, într-un perimetru geografic restrâns, mai exact în câteva sate aflate la nord şi la sud de Monte Maggiore (cr. Učka Gora): Jeiăn (cr. *Žejane*), în regiunea *Ćićarija* (la nord de Monte Maggiore), iar în partea de sud – în *Suşńéviţę* (forma cr. oficială *Šušnjevica*), *Nóselo* sau *Nósolo*

[1] „Istria este o peninsulă cu aproximativ 3500 km^2. Numărul locuitorilor nu depăşeşte 300 000 de suflete. Peninsula se află în trei state. Cea mai mare parte aparţine Croaţiei, o mică parte Sloveniei şi o a treia, şi mai mică, Italiei (Muggia şi împrejurimile)", Goran Filipi, *Câteva observaţii asupra istroromânei actuale*, în „Tabula", Pula, 2003, nr. 6, p. 83.

[2] Vezi, în special, Pavao Tekavčić, *Per un atlante linguistico istriano. (Con speciale riguardo ai dialetti istroromanzi*), în „Studia Romanica et Anglica Zagrebiensia" (SRAZ), Zagreb, 1976, nr. 41-42, p. 228. Vezi şi Goran Filipi, *art.cit*, p. 83, respectiv Kovačec, *Élém.*, p. 159: „La nature et l'intensité des contacts entre les cinq idiomes en cause [...] dépendent des conditions d'ordre social, économique, politique, culturel etc. Langues d'enclave et langues d'un prestige réduit, l'istroroman et l'istroroumain ont exercé une influence presque insignifiante sur les autres idiomes. En tant que langue d'une grande puissance coloniale pendant presque un millénaire, en tant que langue de première importance internationale et qui disposait d'un grand nombre d'institutions, la langue italienne (au début, avant tout sous forme de dialecte vénitien) a laissé de nombreuses traces dans tous les idiomes d'Istrie. Le croate sur le territoire de la presqu'île proprement dite et le slovène dans sa périphérie du nord s'imposait surtout par une masse importante de sujets parlants; ce n'est qu'à partir du XIXe siècle que ces deux langues commencent à agir par l'intermédiaire de toute une série d'institutions culturelles et administratives et en tant que véritables «langues nationales»".

[3] Vezi Goran Filipi, *art. cit.*, p. 86. O prezentare a statisticilor realizate de-a lungul timpului cu privire la numărul istroromânilor se găseşte la Dorin Lozovanu, *Istroromânii: aspecte etnogeografice şi demografice*, în „Tabula", Pula, 2003, nr. 6, p. 113-120.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

(cr. *Nova Vas*), *Sucódru* (cr. *Jesenovik*), *Letåi* (cr. *Letaj*) şi *Bârdo* (cr. *Brdo*), cu cătunele: *Costârcån* (cr. *Kostrčane*), *Dolínšćina*, *Zaçkovci*, *Peråsi, Brig*[4].

Prezenţa de secole a acestor urmaşi ai românităţii sud-dunărene într-o zonă cu caracter multietnic şi multilingvistic cum este Peninsula Istria, dublată de factori de ordin politic, economic, cultural şi sociolingvistic a dus la însuşirea de către vorbitorii de istroromână şi a altor idiomuri, aceştia devenind bi- sau chiar trilingvi. Aceste contacte lingvistice intense şi de lungă durată au lăsat urme importante asupra tuturor compartimentelor dialectului istroromân. Cea mai puternică influenţă care s-a exercitat (şi continuă să se exercite) asupra istroromânei este cea croată (sub forma dialectului čakavian, în primul rând, dar şi a croatei literare štokaviene), însă un rol însemnat, cel puţin pentru istroromâna vorbită la sud de Monte Maggiore, l-a avut şi influenţa limbii italiene (cu precădere sub forma dialectului veneţian, dar şi a italienei literare).

Fiind atât rezultatul influenţelor care s-au exercitat în anumite perioade de timp[5], cât şi al unui plurilingvism activ şi de lungă durată, elementele italiene (ne referim doar la lexic) sunt, după cum o arată materialele lingvistice de care dispunem, bine reprezentate în istroromână atât din punct de vedere cantitativ, cât şi în ceea ce priveşte domeniile tematice, denumind *părţi ale corpului omenesc*, *grade de rudenie*, *relaţii sociale*, *meserii*, *funcţii publice şi titluri nobiliare*, *ateliere şi spaţii în care se desfăşoară diverse activităţi profesionale*, realităţi cu privire la *învăţământ*, *cultură*, *viaţa religioasă*, *armată*, *administraţie*, *justiţie*, *economie şi comerţ*, *mijloace de transport*, *casă*, *unelte şi obiecte de uz casnic*, *bucătărie*, *alimente*, *mâncăruri şi băuturi*[6], *plante de cultură sau de grădină*[7], *îmbrăcăminte, încălţăminte şi alte accesorii* etc.

Domeniile variate cărora le aparţin împrumuturile italiene din istroromână (termeni existenţi în cea mai mare parte şi în graiurile croate)[8] reflectă în ultimă instanţă raporturile dintre Peninsula Istria şi Italia: mare parte din profesiile şi meseriile moderne, din aspectele legate de administraţie, economie, cultură, din inovaţiile aparţinând domeniului tehnic (construcţii, transporturi etc.), al agriculturii, al modei, al artei culinare etc. s-au propagat în Istria din Italia de nord[9].

Pentru ilustrarea celor afirmate, în lucrarea de faţă ne vom opri asupra unora dintre termenii istroromâni de origine italiană prin care se desemnează diverse meserii, grade militare, funcţii publice şi titluri nobiliare. Materialul lexical, prezentat alfabetic, a fost excerptat din glosare, culegeri de texte, lucrări de geografie lingvistică, dar şi din diverse studii şi articole, titlurile acestor lucrări regăsindu-se în bibliografia de la sfârşitul lucrării, alături de titlurile lucrărilor consultate pentru secţiunea de etimologie.

***

[4] Vezi Kovačec, *Istroromâna*, p. 550.

[5] Vezi, în acest sens, Kovačec, *Istroromâna*, p. 552; idem, *Élém.*, p. 159, 160; Radu Flora, *Gli italianismi*, *passim*; Sârbu-Frăţilă, p. 31.

[6] Vezi Ana-Maria Pop, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la bucătărie, alimente, mâncăruri şi băuturi*, în *Istroromânii: repere cultural-istorice*, Sibiu, Editura Muzeului Astra, 2008, p. 85-102.

[7] Vezi idem, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la nume de plante cultivate*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion internaţional de dialectologie*, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2009, p. 285-299.

[8] „En tant que langue d'une grande puissance coloniale pendant presque un millénaire, en tant que langue de première importance internationale et qui disposait d'un grand nombre d'institutions, la langue italienne (au début, avant tout sous forme du dialecte vénitien) a laissé de nombreuses traces dans tous les idiomes d'Istrie" (Kovačec, *Élém.*, p. 159).

[9] Vezi *ibidem*, *passim*.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

a¯utánte s.m. „ajutor (persoană)” Morariu, *Lu fraţi noştri* 60: *E tåţi s-a-nmeştit ăn roba ur de gospodin, ke-¯gospodar måre, e ur s-a facut că şi un sans™r (ali:* a¯utante*).* (S); Neiescu 2009, p. 266. **Et.:** cr. *ajutante*, it. *aiutànte*.

artijån s.m. „meseriaş, meşteşugar” Byhan 188; Popovici II 88; Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 405: *Če t-a¯tu, fiâe, nmeţåt? Z*a artijåna. (S); ALR s.n., II, h. 499: *artijån* (pl.) (J). **Et.:** cr. *artìžān*, ven. *artiʃan*.

avocåt s.m. „avocat” Byhan 190, s.v. *avocåţę*; Popovici II 89: *~, -u, -ţ*; **avocátu** MALGI, h. 127: *(ur) avocátu*[10]*;* (pl.) *vucåti*[11] (L); Morariu, *Lu fraţi noştri* 165: Avocaţi *åru bure britvi de bri!* (J); **avucåt** MALGI, h. 127: *(Õn) ~, avucåtu; (do¯) avucåţ, avucåţi¸* (J); **vocåt** Byhan 190, s.v. *avocåţę*; Popovici II 89: *~, -u, -ţ*; MALGI, h. 127: *(ur) ~, vocåtu;* (pl.) *vocåţ, vocåti* (B); **vucåt** MALGI, h. 127: *(Õn) ~, vucåtu; (do¯) vucåţ, vucåţi¸* (J); ALR s.n., IV, h. 989: *vucÃåtu* (J); **vocát** MALGI, h. 127: *(ur) vocátu*[12]*;* (pl.) *vucåti*[13] (L); **ocåt** Byhan 293; Popovici II 89, s.v. *(a)vocåt*; Popovici II 130: *~, -u*, pl. *-ţ* şi *-ti*; MALGI, h. 127: *(un) ~, ocåtu;* (pl.) *ocåţ, ocåţi¸* (S); **ocÌót** MALGI, h. 127: *(un) ~, ocÌótu;* (pl.) *ocÌóţi¸* (Sc). **Et.:** cr. *avòkât, avukât*, ven. *avocato*, it. *avvocàto*, ven. *vocat, ocat*.

avocåţę s.f. „avocată” Byhan 190. **Et.:** v. **avocåt**.

bå®lę s.f. „doică” Kovačec, *Rječnik* 35: *~, -a, -e* (B); ALIr 412: *o bå¯la (do bå¯le)* (J, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *o ~ (do bå¯le)* (S, N); ALR I/II, h. 222: *ura bå¯la, doÌ bå¯le* (J); **bÌá®la** ALR I/II, h. 222: *úra bÌá¯la; do bÌá¯le* (B); **båiâe** Cantemir 158: *~, -â*. **Et.:** cr. čakavian *bôjla, bãjla*, ven. *bàila*.

bårba s.m. „căpitan (pe vapor)” Popovici I 146. **Et.:** ven. *barba* „idem”.

barb®ér s.m. „bărbier” Cantemir 158: *~, -r*; MALGI, h. 118: *(Õn) ~, barb¯éru; (do¯) barb¯ér/¸/, barb¯éri¸* (J); **bàrbi.ér** MALGI, h. 118: *(un ~, bàrbi.éru;* (pl.) *~, bàrbi.éri¸* (S); **bàrbi.®ér** MALGI, h. 118: *(ur) bàrbi.¯éru;* (pl.) *~, bàrbi.¯éri* (N); *(un) ~, bàrbi.¯éru;* (pl.) *bàrbi.¯éri¸* (Sc, B). **Et.:** cr., ven. *barbier* „idem”; cf. şi it. *barbière* „idem”.

biâetá®o s.m. „controlor de bilete (în autobuz)” Kovačec, *Élém.* 165; **biâetário** Kovačec, *Rječnik* 38: *~* (S). **Et.:** cr. *biljetaj, biljetajo* (Istria), it. *bigliettàio* „taxator (la tramvai); persoană care vinde bilete; casier”, DIR 131, respectiv cr. *bigljetarjo*, it. *bigliettàrio*.

bó®a s.m. „gâde, călău” Popovici II 93: *~, -ele*; **bÍó®a** ALR s.n., IV, h. 1002: *~* (J); **bú®a** Byhan 200. **Et.:** cr., it., ven. *boia* „idem”.

butigår s.m. „vânzător, băcan” Byhan 202; Popovici II 95; **butigér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 136: *~* (J); Kovačec, *Élém.* 165. **Et.:** cr., ven. *butigar*; cf. şi ven. *botegher, butegher*.

caligår s.m. „pantofar, cizmar” Byhan 237; Popovici II 96: *~, -u, -r-i*; **caligér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 35: *~* (S); Puşcariu SI III 305; Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 45: *~, -u* (S); MALGI, h. 111: *(ur) ~, càligéru;* (pl.) *càligéri¸* (L, N); *(un) ~, càligéru;* (pl.) *~, càligéri¸* (S); *(un) ~, càligéru;* (pl.) *càligéru* (!) (Sc); *(ur) càligéru;* (pl.) *càligéri¸* (B); **calig™r** Cantemir 160: *~, -i*. **Et.:** cr. *kaligár, kaligor*, ven. *caligar*, respectiv cr. *kaligẽr*, ven. *caligher*.

camaâér s.m. 1. „chelner, ospătar” (Popovici II 96; Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 46); 2. „camerist” (Cantemir 160) ♦ Popovici: *~, -u, -i*; Kovačec, *Élém.*; Kovačec, *Rječnik*: *~, -u* (S): camaâéru *a verít la şcând*; **cama®ér** Cantemir: *~, -r*. **Et.:** cr. reg. *kamaljer* (< ven.); cf. şi ven. *camarier*.

[10] Răspuns nesigur.
[11] Răspuns auzit cu certitudine.
[12] Răspuns nesigur.
[13] Răspuns auzit cu certitudine.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

camaâérę s.f. „cameristă” Popovici II 96: *camaâeră, -e*; Puşcariu SI III 305 (13/21); Morariu, *Lu fraţi noştri* 29: *camaâera* (art.) (S); **camâ™ra** Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 361: *Ramås-a Ştela de oro utåt˜..., za* camâ™ra *ăn ča locând˜*.(S); **camai™rę** Cantemir 160: *~, -e*. **Et.**: cr. reg. *kamaliera*, ven. *camaliera*.

camerísta s.f. „cameristă, femeie de serviciu” Sârbu-Frăţilă 195: *~, -e*: *Muâåra-¯* camerista *col˜-n Lipa*. **Et.:** it. *cameràsta* „idem”.

cantun®ér s.m. „cantonier, drumar, picher” Kovačec, *Élém.* 165; **cantunér** Kovačec, *Rječnik* 46: *~, -u* (N); **cantonér** Cantemir 160: *~, -r*; **cantun®ére** Kovačec, *Rječnik* 46: *~* (S). **Et.:** vezi cr. *kantonjer*, ven. *cantonier*, respectiv it. *cantonière* „idem”.

capitån 1. s.m. „(mil.) căpitan” (Popovici II 96; Morariu, *Lu fraţi noştri* 27; Cantemir 160); 2. „conducător al unui district” (Byhan 238; Popovici II 96) ♦ Byhan: *~, -ń*; Popovici II: *~, -u, -i*; Cantemir: *~, -i*; **capitán** Morariu, *Lu fraţi noştri*: *~* (S), 138: *~(u)* (J). **Et.:** cr. *kapitan*; vezi şi it. *capitàno*, ven. *capitanio*.

cåpo s.m. „căpetenie, şef” Popovici II, *Texte*, p. 23[14]; Puşcariu SI III 305: *[...] lu ¯edână¯stile, cårle fost-a* cåpo *de ¯eâ, zeţesít-a samo vrhu de cåp.* (9/17); Morariu, *Lu fraţi noştri* 103: *Gospodåru,* cåpo *de cava [...]*. (L); Morariu, *Lu fraţi noştri* 57: *Şi* cåpo *de ceâ omir ăntr˜b˜ [...]*. (S); Kovačec, *Descrierea* 84; **cåpu** Popovici I 146: cåpu *de tejåţi*, cåpu *de tåţi*; Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 382: *~* (S). **Et.:** cr. *kapo* (Istria), it., ven. *càpo* „idem”.

capurál[15] s.m. „caporal” Kovačec, *Élém.* 166; Kovačec, Rječnik 46: *~, -u*: capurál *mağor*; **capurål** Kovačec, *Élém.* 166: capurål *(mağor)*; Kovačec, Rječnik 46: *~, -u*; **caporál** Kovačec, *Descrierea* 36: caporál *ma´or* (J). **Et.:** cr. *kapurâl*, *kapurol*, it. *caporàl(e)* (*maggiore*) „idem”.

carabinér s.m. „carabinier, jandarm” Cantemir 160: *~, -i*; Morariu, *Lu fraţi noştri* 139: *[...] meg din* carabiner *(ali: jandar), ke va vor pure ăn părjun.* (J); Pellis 2551: *carabinéru* (J), *carabinèr* (S); **carabin®ér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 54: *Verit-a bohtari (ali:* carabin¯eri*) şi låt-l-a ăn părjun.* (S); Pellis 2551: *carabin¯éru* (B). **Et.:** este vorba de italienisme care azi au dispărut ca urmare a încetării stăpânirii italiene (Pellis, p. 125); vezi, astfel, cr. *karabinjeri*, ven. *carabinier, -igner*, it. *carabinière*.

carbonér s.m. 1. „cărbunar” (Cantemir 160); 2. „persoană care duce cărbunii la maşina vaporului” (Popovici I 146) ♦ Cantemir: *~, -r*; **cărbunér** Popovici: *~, -u, -i*. **Et.:** ven. *carboner*, cr. *karbunêr*.

castáldo s.m. „tutore” Popovici II 96: *~, -i*. **Et.:** vezi it. *castáldo* „(ist.) demnitar cu funcţii administrative numit de rege; 2. administrator”, DIR 192; cf. şi cr. *kàstaldo* „upravitelj dobara crkve, crkveni otac, mežnjar”, Skok II 57, s.v.

cógo s.m. „bucătar” Cantemir 162: *~, -gi*; **cÌoγ** ALR s.n., IV, h. 1090: *~; do¯~* (J). **Et.:** cr. *kôgo*, ven. *cogo* „idem”.

comandånte s.m. „comandant” Cantemir 162: *~, -ţ*; **cumandånt** Cantemir 163: *~, -ţ*. **Et.:** cr. *komandont, komandante*, it., ven. *comandànte* „idem”.

cónte s.m. „conte” Popovici I 146. **Et.:** cr. *konte*, it., ven. *cónte* „idem”.

contéşa s.f. „contesă” Popovici I 146: *~, -e*; Popovici, *Texte*, II, p. 50: *[...] ă¯ănsurât dupa o* conteşă *[...]*; **contésa** Popovici, *Texte*, II, p. 50. **Et.:** cr. *kontèsa*, it. *contéssa* „idem”.

decån s.m. „protopop” ALR II, h. 186: *decânu* (J). **Et.:** cf. it. *decàno* „titlu de demnitar în bisericile catolice (catedrale)”, DIR 306-307; cf. şi cr. *dèkān* „najstariji među kanonicima; glavar crkvenog kotara”, Skok I 389, s.v.

[14] Vezi şi Puşcariu SI III 152.

[15] Se întâlneşte în vorbirea celor care şi-au făcut serviciul militar în perioada Italiei fasciste (Kovačec, *Élém.* 166).

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

fåbro s.m. „fierar” Popovici II 108; Kovačec, *Istroromâna* 584; Kovačec, *Élém.* 165: ~[16]; Kovačec, *Rječnik* 76: *lucrå ca si* fåbro (S); Sârbu-Frăţilă 211; **fåbru** Byhan 218; MALGI, h. 114: *(un) ~;* (pl.) *fábri* (S). **Et.:** ven. *fabro*, it. *fàbbro* „idem”.

fakín s.m. „hamal” Neiescu 2009, p. 266. **Et.:** cr. *fakin* (Istria), ven. *fachin*; cf. şi it. *facchìno* „idem”.

farmačìstu s.m. „farmacist” ALR II, h. 112: ~ (J). **Et.:** cf. cr. *farmačišta* (Istria), it. *farmacìsta*, s.m. „idem”.

finànţa s.f. „paznic, vameş?” Morariu, *Lu fraţi noştri* 134: *Când a verit aprope de četate ăl-aÌ* finànţa *ustavit [...]*. (J); 165: *Şi ¯e au se ustraşit ke* finanţa *vire [...]*. (J). **Et.:** cr. reg. *finânca* „financijska straža” (< it. *finanza*), Skok I 517-518, s.v. *fîn*; v. şi it. *guardia di finanze* „vameş, miliţie economică”, DIR 411.

fokíst s.m. „fochist” Cantemir 166: *~, -şt*. **Et.:** cf. it. *fochìsta, -ìsti* „idem”.

gărzón s.m. „băiat de prăvălie, ucenic” Morariu, *Lu fraţi noştri* 28: *Şi l-a låt ăn butigę* gărzona*, za jută ăn butigę vinde*. (S). **Et.:** ven. *garzon*, it. *garzóne*; cf. şi cr. *garzúni*, Skok II 351, s.v. *màđistor* (II).

gÌard®ån s.m. „gardian, paznic, cel care păzeşte (ceva sau pe cineva)” Kovačec, *Élém.* 165; **gvardi®ån** Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 88: *~, -u* (S); **gvard®ån** Popovici II 114: gvardiån *de boşče*; **vardi®ån** Puşcariu SI III 329 (13/13; 13/17); Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 406, 407: *vardi¯åni, vardiåni* (S); ALR s.n., II, h. 583: *wardi¯ån* (sg. şi pl.) (J); ALR s.n., III, h. 903: *wardi¸ån* (J); **vardeiån** Cantemir 185: *~, -n*. ♦ **za vard¯åna** „de gardă, de pază” Morariu, *Lu fraţi noştri* 34: *Dunke ur a remås în cåsę* za vard¯åna. (S). **Et.:** it. *guardiàno*, respectiv cr. *gvardiân*, cr. *vardjân*, ven. *vardian*.

gÌårdi®e s.f. „gardă, stră jă (străjer), pază (paznic)” Cantemir 167: *gÌårdi¯a, -¯*; Morariu, *De-ale cirebirilor* (II) 457: *gÌårdi¯a* (art.) (Gb); Kovačec, *Élém.* 165; **gÌård®e** Byhan 228; **guárdi®e** Puşcariu SI III 311; **gårdi®a** Cantemir 166: *~ -¯*; ♦ **lucrå gÌárdia** „a sta la pândă, a face (de) gardă” Puşcariu SI III 311: *Ómiri [...] mes-a* lucrå gÌardia *ke borke va verí cås˜.* (23/10); **gvårdi®e** Cantemir 167: *gvårdi¯a, -i*; Kovačec, *Descrierea* 57; Kovačec, *Rječnik* 88: *~, -a, ~, -ele* (S): *¯eâ a pus s™le* gvårdi¯e; **gvárdi®e** Kovačec, *Rječnik* 88; ♦ **fåće gvårdia** „a sta la pândă, a face (de) gardă” Popovici II, *Texte*, p. 27: *[...] ăâ* fåće gvårdia *¯e ăns [...]*; **vårdi®e** Puşcariu SI III 329: *Crâău pure* vårdi¯a *prin cås˜.* (16/39); *Tåtu fåţe omu de slam˜ [...]* vårdi¯ele *mergu si hitescu ăn ¯e.* (16/41); *[...] m˜re ved™ţe* vårdi¯ele *lucru [...]*. (16/42); Morariu, *Lu fraţi noştri* 78: *vårdi¯a* (B); **várd®a** Morariu, *Lu fraţi noştri* 77: *E ieâ s-a zmislit ke neca pure [...]* vard¯a *la saca bicaria.* (B). ♦ **na vårdi¯u** „la pândă” Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 368: *E gospodåru mes-a na şpi¯u (ali:* na vårdi¯u*) dupa decla*. (S). **Et.:** cr. (*storít) gÌórdio* „(far) la guardia” (Puşcariu SI III 287), cr. *gvârdija* (< it.), ven., it. *guardia*, ven. *vardia*.

ğardińér s.m. „grădinar” ALR s.n., I, h. 185: *~; ğardińéri* (pl. art.) (J); **®ardinér** Puşcariu SI III 312 (4/3). **Et.:** ven. *giardinier*, it. *giardinière*, respectiv ven. *iardiner*.

ğenerål s.m. (mil.) „general” Kovačec, *Descrierea* 48. **Et.:** cr. *đenèrāl, -ro*, it., ven. *generàle*.

®edårm s.m. „jandarm” Popovici II 116: *~, -u, -i*; **®endårmi** (pl.) Popovici II 116; **iendármi** (pl.) Morariu, *Lu fraţi noştri* 61: ~ (S). **Et.:** ven. *iendarmo*.

imp®egátę s.f. „funcţionară, angajată” (*službenica, činovnica*) Kovačec, *Élém.* 165: ~ (sud); Kovačec, *Rječnik* 92: *~, -a, -e* (sud). **Et.:** it., ven. *impiegàta*, cf. şi cr. *impjegot, impjegato*. E posibil şi ca forma de feminin să se fi format de la cea de masculin, vezi **imp®egáto**.

[16] În Susnievița, *fåbro* este folosit ca poreclă, în timp ce termenul de origine croată: *covåț, covåč* este folosit ca apelativ („forgeron”) (Kovačec, *Élém.* 165).

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

imp®egáto s.m. „funcţionar, angajat” (*službenik, namještenik, činovnik*) Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 92: *~, -i* (sud): *lucrå ca şi* imp¯egáto (C). **Et.:** cr. *impjegot, impjegato,* it., ven. *impiegàto*.

internísta s.m. „medic internist” Sârbu-Frăţilă 219. **Et.**: cr. *internista*, it. *internìsta*.

lavurånt s.m. „muncitor, calfă” Neiescu 2009, p. 266; **lavorånte** Cantemir 169: *~, -ţ*. **Et.:** it., ven. *lavoràn*te.

locånd®ęrę s.f. „crâşmăriţă” Popovici II 121: *~, -a, -e, -ele*. **Et.:** it. *locandièra*.

ma.éstro s.m. „învăţător” MALGI, h. 143: *(un) ~;* (pl.) *ma.éstri* (S); *(ur/un* – Sc); **ma.éştro** MALGI, h. 143: *~;* (pl.) *ma.éştri¸* (N, Sc); *~; ma.éştri*¯/ (B); **ma.®éstro** MALGI, h. 143: *(ur) ~;* (pl.) *ma.¯éştri¸* (L); **ma®éştro** Kovačec, *Élém.* 165. **Et.:** cr. *maještro*, ven. *maestro*, it. *maestro elementare* „idem”.

ma®éştrę s.f. „învăţătoare” Kovačec, *Élém.* 165. **Et.:** cr. *maještra*, ven. *maestra*, it. *maèstra elementare* sau femininul de la *ma¯éştro* (vezi *supra*).

måkinista s.m. „maşinist” Popovici I 149. **Et.:** it. *macchinìsta*. În italiană accentul este pe penultima silabă, astfel că, în cazul în care termenul există sub această formă, e posibil să fi fost influenţat de ir. *måkina/mákina*.

manavál s.m. „muncitor (manual)” (*(manuelni) radnik*) Kovačec, *Élém.* 165: *~* (de obicei fără labializarea lui *á*); **manavål** Kovačec, *Rječnik* 112: *~, -u* (J). **Et.:** cr. *manoval*; vezi şi it. popular *manovàle*.

maraŋgún s.m. „tâmplar” Byhan 272; Cantemir 170: *~, -n*; Kovačec, *Élém.* 165; MALGI, h. 113: *(un) ~, màrangúnu;* (pl.) *~, màrangúni¸* (S); *(un) ~, màrangúnu;* (pl.) *màrangún,, màrangúni¸* (Sc); *(ur) màrangúnu;* (pl.) *~, màrangúni¸* (B); *màrangún(u)* (L, II, cu precizarea „cuvânt arhaic (ştiut de generaţiile actuale, dar ieşit din uz)”); **mărăngún** Popovici II 124: *~, -i*. **Et.:** cr. *marangûn*, ven. *marangun* „idem”.

marin·ér s.m. „marinar” ALR s.n., III, h. 858: *~* (sg. şi pl.) (J); **marinér(i)** (pl.) Morariu, *Lu fraţi noştri* 133: *~* (J). **Et.:** ven. *mariner* „idem”.

médig s.m. „medic” Byhan 273: *~, -u*; Popovici II 124: *~, -u*; Popovici I 147, s.v. *duhtoru*: *medigu*; Puşcariu SI III 314 (7/15); Morariu, *Lu fraţi noştri* 139, 140, 169: *~(u), mediγ, mediji* (J); Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 371: *~(u)* (S); Cantemir 170: *~, -ğ*; Kovačec, *Descrierea* 88: *~, médij*; Kovačec, *Istroromâna* 585, *Élém.* 165: *médiγ* (J); Kovačec, *Rječnik* 115: *médiγ, -u*; *médij, -i* (J); Sârbu-Frăţilă 227: *~ (médiγ)*; ALR I/I h. 108: *ur ~; do¯ ~* (B); *médiγ*; *do¯ médij* (J); **médigo** Kovačec, *Istroromâna* 585, *Élém.* 165: *~* (sud), Kovačec, *Rječnik* 115: *~, médij, -i* (S, C); ALIr, p. 289, nota 260: *un ~, do¯ médij* (S); **médih** Cantemir 170: *~, -¯*. **Et.:** cr. *medig, medigo, medih*, ven. *medigo*.

moţo s.m. „mus, elev marinar” Popovici I 149: *~, -i*. **Et.:** ven. *moz(z)o*, it. *mozzo* „idem”.

muzicánt s.m. „muzicant” Cantemir 172: *~, -ţ*; **muzicånt** Sârbu-Frăţilă 232: *~, -i*; **muʃicánz** (pl.) Pellis 2731: *~* (J). **Et.**: cr. *muzikant*; vezi şi ven. *muʃicánte*, it. *musicànte*.

nónţulo s.m. 1. „ţârcovnic, paracliser” (Kovačec, *Rječnik* 129; ALIr 129); 2. „gropar, cioclu” (Kovačec, *Élém.* 167) ♦ Kovačec, *Élém.*, *Rječnik*: *~, nónţuli* (B); ALIr: *un ~ (do¯ nónţuli)* (S, Şc, C). **Et.:** ven. *nónzolo* „sacristan, paracliser; ţârcovnic”, Rosamani 686.

nostrómo s.m. notat de Popovici I 150: nostromo *de måkină şi de cuvertă*, cu următoarea explicaţie: „e mai mare decât fochist şi cărbunar, dar mai mic decât maşiniştii după gradul lor”. **Et.:** vezi it., ven. *nostrómo* „nostrom”; cr. *nòstrōmo, noštrômo, nòštrōmo* „glavar mornarima, vođa palube (mornarski termin)”, Skok II 525, s.v.

ortolån s.m. „grădinar” Puşcariu SI III 318. **Et.:** cr. *ortolon* (Istria), ven. *ortolan*; vezi şi it. *ortolàno* „idem”.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

pescadór s.m. „pescar” Cantemir 175: ~, *-r*. **Et.:** ven. *pescador* „idem”.

piţimórto notat de Popovici II 136 şi glosat „visitătorul de morţi” (sic!), germ. *Totenbeschauer*. **Et.:** dacă aparţine într-adevăr lexicului istroromân, cuvântul poate fi pus în legătură cu ven. *pisigamorti* (înv. *pizzicamorto*), *pizamorti*, *pizigamorti* „gropar, cioclu”, Rosamani 798, 803, cr. *picigamôrt*, *picigamorti*.

podeståt s.m. „primar” Cantemir 175: ~, *-ţ*; **podestát** Morariu, *Lu fraţi noştri* 51: *podestatu* (S); **podiśtát** Pellis 1403: *podiśtátu* (J); **poteştåt** Byhan 314; **poteståt** Popovici II 139: ~, *-u*, *-ţ*, *-i*; Pellis 1403: *pọtestºåt* (B); **potiśtát** Pellis 1403: *potiśtátu* (S). **Et.:** titulatura *podestà*, reintrodusă de guvernul fascist, îşi are originea în titlul corespondent ce denumea anumite sarcini oficiale în perioada Republicii Veneţiei. Aşa se explică faptul că există forme fonetice croate adaptate, precum *podestat*, *podeštat*, *potestat* (Pellis, p. 279, cu trimitere la Skok II 693, s.v. *podèstāt*).

portunér[17] s.m. „portar” Popovici II, *Texte*, p. 3: *®eâ a vâåe zis lu* portuneru *(cârle-¯la uş˜) [...]*.; Morariu, *Lu fraţi noştri* 54: *portuneru* (art.) (S). **Et.:** cf. ven. *portonaro* (ist.) „guardia di polizia”, Rosamani 821.

premårio s.m. „medic primar” Cantemir 177. **Et.:** vezi it., ven. *primário* „idem”.

príncip s.m. „principe” Byhan 319: ~, *-i*; Popovici II 140: ~, *-u*, *-i*; **prínţip** Cantemir 177: ~, *-p*. **Et.:** cr. *príncip*; vezi şi ven. *principo*, it. *prìncipe* „idem”.

principéşe s.f. „principesă” Cantemir 177: ~, *-e*. **Et.:** cr. *prinčipeša* (Istria), it. *principéssa* „idem”.

profesór[18] s.m. „profesor” Cantemir 177: ~, *-r*. **Et.:** ven. *professòr*, it. *professòre* „idem”.

re s.m. „rege” Popovici II *Texte*, p. 13[19]; Pellis 2549: ~ (J); **rei** Sârbu-Frăţilă 267. **Et.:** it., ven. *re*.

sansắl s.m. „ajutor (persoană)” Morariu, *Lu fraţi noştri* 60: *Ur s-a făcut ke-¯*sansăl *e ur s-a ţirut ke-¯gospodår*. (S); **sansér** Morariu, *Lu fraţi noştri* 60: *E tåţi s-a-nmeştit ăn roba ur de gospodin, ke-¯gospodar måre, e ur s-a facut că şi un* sansér *(ali: a¯utante)*. (S); Neiescu 2009, p. 266. **Et.:** cf. cr. *sansâl*, gen. *-āl*, „posrednik, mešetar” (= „intermediar, mijlocitor, samsar, misit”, Tomici II 440, 40), cr. *sensal* (< it. *sensale*), Skok III 221, s.v.; ven. *sansal*, *sensal*, Rosamani 928, 1002, respectiv ven. *sanser* „sensale” (= „intermediar, mijlocitor, samsar, misit”, DIR 895), Rosamani 928, Boerio 599; ven. *senser*, Boerio 644.

soldåt s.m. „soldat” Byhan 345: ~, *-u*, *-ţi*; Popovici II 150: ~, *-u*, *-ţ*, *-i*; Puşcariu SI III 325; Morariu, *Lu fraţi noştri* 79: *Cmoče pus-l-a ăn capeliţ˜ şi* soldåţi *vegâåt-l-a*. (B); Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) 405: *soldåţi, soldåţ* (S); 407: *roba de* soldåt (S); Cantemir 180: *~, -ţ*; Kovačec, *Descrierea* 45: *~, soldåţ*; Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 178: *~, -u, soldåţ, -i* (sud, J); Sârbu-Frăţilă 277: *~, soldåţ*; Pellis 2552: *soldåtu*[20] (B); ALR s.n., IV, h. 942: *~, soldåţ* (J); MALGI, h. 133: *(un) ~, soldåtu;* (pl.) *soldắţ, soldắţi¸* (S); *(ur) ~, soldåtu;* (pl.) *soldåţ, soldåţi¸* (N; B); *(un) ~, soldåtu;* (pl.) *soldåţi¸* (Sc); **soldát** Morariu, *Lu fraţi noştri* 174: *soldat(u), soldaţi* (J); Pellis 2552: *soldátu* (J); MALGI, h. 133*: (ur) ~, soldátu;* (pl.) *soldáţ, soldắţi¸* (L); **sÍóldat** MALGI, h. 133: *(Õn) ~, sÍóldatu+; (do¯) soldaţ, soldaţi¸* (sic!) (J). **Et.:** cr. dialectal *soldât*, it. *soldato*.

[17] Vezi şi Puşcariu SI III 151.

[18] Vezi şi Glavina III (*apud* Puşcariu SI III 195): *profesor*; Morariu, *Lu fraţi noştri* 69: *profesor* (pl.), unde nu se indică însă accentul. Vezi şi Sârbu-Frăţilă 262: *profésor, -r* < cr. *profesor*.

[19] Vezi şi Puşcariu SI III 153.

[20] Notat *sωldώtu*. Pentru Sušnieviţa, Pellis notează forma *ur soldoώt*.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

soldatín s.m. „soldat” Cantemir 180: ~, *-n*. **Et.:** it. *soldatíno* (diminutiv de la *soldato*) „soldat de statură mică sau de vârstă foarte fragedă”, Treccani.

şårtę s.f. „croitoreasă” Kovačec, *Élém.* 165; Kovačec, *Rječnik* 188: *~, -a* (S, N); **sårtę** Cantemir 179: *~, -e*. **Et.:** cr. *sarta, šârta,* it. *sarta* „idem”.

şårto s.m. „croitor” Kovačec, *Élém.* 165; MALGI, h. 117: *(ur) ~;* (pl.) *şårti* (S, III, 2); **sárto** MALGI, h. 117: *~ (sart!)* (S); **şårtu** MALGI, h. 117: *(ur) ~;* (pl.) *şårti* (N); *(ţúda) s/Í/årt* (!) (S, ancheta de control); **şu/Ã/ártu** MALGI, h. 117: *(ur) ~;* (pl.) *şu/Ã/árt/¸/, şu/Ã/árti¸* (B). **Et.:** it. *sarto,* ven. *sarte, -o* „idem”.

stampadór s.m. „tipăritor, tipograf” Byhan 351: *~, -i*; Popovici II 152: *~, -u*, pl. *~, -i*. **Et.:** cr. *štampador*, ven. *stampa(d)òr*.

şérva s.f. „servitoare” Morariu, *Lu fraţi noştri* 36: *E decla (ali:* şerva*) mes-a fåre* [...]. (S). **Et.:** it., ven. *serva* „idem”.

špàzacamín s.m. „hornar” Pellis 752: *špàzacamínu* (S); **şpacazamìn** Pellis 752: *şpacazamìnu* (J). **Et.:** cr. *špacakamîn, špàcakamìn, špacakamìn,* ven. *spazzacamín*. Referitor la ir. *şpacazamìn*, precizăm că o astfel de formă, cu metateză, nu a fost înregistrată pentru idiomurile din Istria cu care istroromânii au venit în contact, astfel că putem presupune că accidentul fonetic s-a produs pe teren istroromân.

În loc de concluzii:

1. Analiza întreprinsă relevă faptul că istroromâna se serveşte pentru desemnarea unui număr relativ însemnat de meserii de împrumuturi de origine italiană, împrumuturi care se regăsesc, cu mici excepţii, şi în graiurile croate din Istria. Este vorba de termeni care desemnează realităţi legate de **administraţie** (*carabinér* „carabinier, jandarm”; *gÌårdi®e* „gardă, strajă (străjer), pază (paznic)”; *®edårm* „jandarm”; *imp®egáto* „funcţionar, angajat”; *podeståt* „primar” etc.), de **serviciul militar** (*capitån* „căpitan”; *capurál* „caporal”; *comandånte* „comandant”; *ğenerål* „general” etc.), de diverse **funcţii existente pe vapor**[21] (*bårba* „căpitan (pe vapor)”; *marinér* „marinar”; *moţo* „mus, elev marinar” etc.), dar şi de meserii, puţin numeroase, e drept, care necesită studii teoretice (*avocåt* „avocat”; *farmačìstu* „farmacist”; *maéstro* „învăţător” etc.). Cu ajutorul împrumuturilor de origine italiană sunt desemnate şi **meserii moderne**, precum *biâetá®o* „controlor de bilete (în autobuz)”, *måkinista* etc., însă cele mai numeroase sunt **ocupaţiile tradiţionale**, care presupun, de cele mai multe ori, o perioadă de ucenicie (*barb®ér* „bărbier”; *caligår* „pantofar, cizmar”; *cógo* „bucătar”; *fåbro* „fierar”; *şårto* „croitor”; *marangún* „tâmplar” etc.).

2. După cum s-a precizat în repetate rânduri[22] între istroromâna vorbită la nord, respectiv la sud de Monte Maggiore (Učka Gora) există diferenţe însemnate, care se datorează atât unor evoluţii interne, cât şi împrumuturilor făcute din surse diferite. În ceea ce priveşte împrumuturile din italiană, ca urmare a contactelor mai frecvente şi mai intense ale istroromânilor de la sud de

[21] „Dans les villages istroroumains du sud, au contraire, les contacts avec les groupes italophones ont depuis toujours été plus réguliers et plus intenses. Depuis le milieu du XIXe s., les homes des villages istroroumains du sud, très souvent, s'embarquaient à bord des bateaux de commerce où l'italien était utilisé normalement comme langue de métier et langue «interethnique»” (Kovačec, *Élém.*, p. 170).

[22] Vezi Sextil Puşcariu, SI II, p. 343-344 şi *passim*; E. Petrovici, P. Neiescu, *Persistenţa insulelor lingvistice. Constatări făcute cu prilejul unor noi anchete dialectale la istroromâni, meglenoromâni şi aromâni*, în CL, IX (1964), nr. 2, p. 194-196; Radu Flora, *Despre stadiul actual al istroromânei*, p. 158-166 şi *passim*; Traian Cantemir, *Noi date istorice referitoare la istroromâni*, p. 105-107; Kovačec, *Descrierea*, *passim*; idem, *Istroromâna*, *passim*; V. Frăţilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân*, p. 306-309; Vasile Frăţilă, *Lexicul dialectului istroromân*, p. 47 etc.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

Monte Maggiore cu populaţia italiană din Peninsula Istria, acestea sunt mai numeroase în varianta de sud a istroromânei decât în varianta de nord[23], situaţie evidenţiată, la scară mică, e drept, şi de termenii care desemnează diverse meserii: *caligâr* „pantofar, cizmar" (sud) / *şúştar*[24] (< slov. *šuštar*, cr. *šuster* < germ.) (nord); *maéstro* „învăţător" (sud) / *şumaéştăr* (< cf. slov. *šo(l)master* < germ. *Schulmeister*) (nord); *marangún* „tâmplar" (sud) / *tíşler* (< cr., slov. *tišler*) (nord); *şârto* „croitor" (sud) / *şnaidăr* (< cr. *šnâjder* < germ. *Schneider*) (nord).

3. Influenţa italiană poate fi urmărită nu numai la nivelul lexicului, ci şi în alte compartimente ale limbii[25] (ne referim cu precădere la varianta de sud a istroromânei), însă modificările atribuite acestei influenţe sunt puţin numeroase, neavând nici pe departe ponderea şi importanţa celor provocate de graiurile croate. Mai mult, la fel ca şi în cazul elementelor lexicale, o mare parte a schimbărilor din istroromână puse pe seama influenţei italiene se regăsesc şi în croată, fiind astfel dificil de precizat, pentru unele aspecte, dacă se datorează influenţei italiene, croate sau acţiunii amândurora.

Din domeniul morfologiei pot fi amintite modificările determinate de substantivele italiene de genul masculin terminate în *-o*. Dacă o parte din aceste substantive s-au adaptat din punct de vedere morfologic, pierzând terminaţia *-o* (de exemplu, *stramåţ* „saltea" (ven. *stramazzo*), *åndit* „coridor" (it., ven. *andito*) etc., au fost înregistraţi însă şi numeroşi termeni care au păstrat această terminaţie, exemple găsindu-se şi în rândul cuvintelor prin care sunt desemnate anumite meserii: *cåp**o*** „căpetenie, şef", *cogo* „bucătar", *imp®egáto* „funcţionar, angajat", *nónţulo* 1. „ţârcovnic, paracliser", 2. „gropar, cioclu" etc. Nu a fost preluată doar forma de singular, ci şi modul în care formează pluralul aceste substantive, şi anume în *-i*. Nu este lipsit de importanţă faptul că, în cele mai multe cazuri, situaţia din istroromână e similară cu cea din graiurile croate: acolo unde împrumuturile italiene nu mai prezintă terminaţia *-o* în istroromână, ele nu mai au, de cele mai multe ori, această terminaţie nici în graiurile croate, respectiv dacă în istroromână elementele italiene şi-au păstrat această terminaţie, la fel se întâmplă şi în croată (de exemplu, ir. *stramåţ*, cr. *štramac* „saltea"; ir. *åndit*, cr. *andit* „coridor" etc.; ir. *cåpo*, cr. *kapo*; ir. *cogo*, cr. *kôgo*). Ca urmare a preluării unor astfel de unităţi lexicale de către istroromână, direct sau prin intermediul croatei, a apărut posibilitatea folosirii desinenţei *-i* ca marcă a pluralului unor substantive masculine în orice context fonetic (anterior pătrunderii împrumuturilor italiene această desinenţă putea apărea doar după un grup consonantic), precum şi, în anumite cazuri, încetarea acţiunii alternanţelor fonetice care realizează distincţia singular – plural în istroromână: *imp®egát**o*** – *imp®egát**i*** (şi nu **imp®egáţ***); *nonţul**o*** – *nonţul**i*** (şi nu **nonţuâ***); *sart**o*** – *sart**i*** (şi nu **sarţ***) etc.

O altă consecinţă a preluării unor împrumuturi italiene, direct sau prin intermediul croatei, o constituie prezenţa în istroromână a câtorva substantive de genul masculin terminate în *-a*. Nu se poate spune însă că aceste substantive alcătuiesc o categorie în adevăratul sens al cuvântului, deoarece sunt puţin numeroase: *bărb**a*** „unchi", „căpitan (de vapor)", *bu¯**a*** / *bo¯**a*** „călău", *måkinist**a*** „maşinist". De menţionat este faptul că şi în graiurile croate aceste substantive (cu

[23] Această situaţie a fost confirmată şi statistic de Radu Flora, *Gli italianismi*, p. 54-56 şi de Traian Cantemir, *Noi date istorice referitoare la istroromâni*, p. 105. Vezi şi August Kovačec, *Élém.*, p. 170, respectiv Ana-Maria Pop, *Osservazioni sulla diffusione degli elementi di origine italiana nel lessico delle parlate istroromene meridionali e settentrionali*, în „Bollettino dell'Atlante Linguistico italiano", III Serie – Dispensa N. 34, Torino, 2010, p. 79-99.

[24] Vezi Ana-Maria Pop, *Elemente de origine germană în dialectul istroromân*, în „Analele Universităţii de Vest din Timişoara". Seria Ştiinţe filologice, XLIV (2006), p. 201-230.

[25] Vezi, în acest sens, Sextil Puşcariu, SI II, *passim*; August Kovačec, *Istroromâna*, p. 562; idem, *Élém.*, p. 172-174; idem, *L'istroromeni*, în *L'Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia*, Casa Editrice Muzeul Satu-Mare, Romania, 1999, p. 137-138 etc.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

excepţia ultimului, pentru care nu am găsit atestare) au păstrat terminaţia din italiană: cr. *barb**a***, cr. *boj**a***.

Abrevieri
art. = articulat
B = Bârdo
bis. = termen bisericesc
C = Costârcean
cf. = confer
f. = feminin
Gb = Grobnic
germ. = german(ă)
h. = hartă
ir. = istroromân(ă)
it. = italian(ă)
ist. = istorie
înv. = învechit
J = Jeiăn
L = Letai
m. = masculin
M = Miheli
mil. = termen militar
N = Noselo
n. = neutru
p. = pagină
pl. = plural
reg. = regional
S = Suşnieviţa
s. = substantiv
s.v. = sub voce
Sc = Sucodru
cr. = croat(ă)
sg. = singular
slov. = sloven(ă)
Şc = Şcabici
T = Tărkovţi
ven. = dialectul veneţian
Z=Zankovţi

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

BIBLIOGRAFIE. SIGLE ŞI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

ALIr = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, 2002.

ALR I/I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. I: *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, Cluj, 1938.

ALR I/II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. II: *Familia, naşterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz,1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea a II-a (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi)*. B. *Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, viaţa religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.

ALR s.n, I = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. I: A. *Agricultură*. B. *Morărit.* C. *Grădinărit.* D. *Pomărit.* E. *Viticultură*. F. *Cânepă.* G. *Albinărit*, [Bucureşti], EA, 1956.

ALR s.n., II = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. II: A. *Creşterea vitelor.* B. *Carul, căruţa, sania.* C. *Păsări de curte.* D. *Păstorit.* E. *Lâna, torsul, ţesutul.* F. *Meserii*. G. *Pădurărit*, [Bucureşti], EA, 1956.

ALR s.n., III = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. III: A. *Plante.* B. *Câinele, pisica.* C. *Animale sălbatice.* D. *Păsări sălbatice.* E. *Vânătoare.* F. *Târâtoare, amfibii.* G. *Pescuit.* H. *Insecte.* I. *Timpul.* J. *Configuraţia terenului.* K. *Ape, umiditate, navigaţie.* L. *Comunicaţii.* M. *Naţiuni, categorii sociale, administraţie*, [Bucureşti], EA, 1961.

ALR s.n., IV = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. IV: A. *Şcoala.* B. *Armata.* C. *Conflicte, justiţie.* D. *Bani, comerţ.* E. *Măsuri, greutăţi.* F. *Bucătărie, mâncăruri, băuturi, alimente, coloniale.* G. *Tutun.* H. *Îmbrăcăminte, încălţăminte, farduri, podoabe, lucru de mână.* I. *Culori.* J. *Spălat, călcat, igienă*, [Bucureşti], EA, 1965.

Boerio = Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, Reale Tipografia di Giovanni Cecchini edit., 1867 (http://books.google.com/).

Brumgnach = Milan Šarić, Edward Brumgnach, *Istrian – Croatian – Italian – English Dictionary*. *Istarsko – Hrvatski – Talijanski – Engleski Rječnik*. *Istriano – Croato – Italiano – Inglese Dizionario*. *Istrijanski – Hrvacki – Talijanski – Ingleški Besidarnik* (http://www.brumgnach.us/uploads/ICIE%20Rev3%20final.pdf).

Byhan = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig", herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175-396.

Cantemir, Traian, *Noi date istorice referitoare la istroromâni*, în LL, XIX, 1968 [1969], p. 91-110.

Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Bucureşti, EA, 1959.

DIR = ***, *Dizionario italiano-romeno (Dicţionar italian-român)*, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura 100+1 Gramar, 2000.

Filipi, Goran, *Câteva observaţii asupra istroromânei actuale*, în „Tabula", Pula, 2003, nr. 6, p. 83-94.

Flora, Radu, *Despre stadiul actual al istroromânei. Contribuţia geografiei lingvistice la chestiunea stabilirii poziţiei graiurilor istroromâne faţă de dacoromână*, în FD, IV (1962), p. 135-167.

Flora, *Gli italianismi* = Radu Flora, *Gli italianismi nell'istroromeno*, în „Italica Belgradensia", I, Belgrad, 1975, p. 45-63.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

Frăţilă, Vasile, *Lexicul dialectului istroromân*, în „Transilvania”, Sibiu, 2009, nr. 4, p. 42-50.

Frăţilă, Vasile, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân,* în idem, *Studii de toponimie şi dialectologie*, Timişoara, Editura Excelsior Art, 2002, p. 211-312.

Kovačec, *Descrierea* = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, Bucureşti, Editura Academiei, 1971.

Kovačec, *Élém.* = August Kovačec, *Éléments italiens du lexique istroroumain*, în „Linguistica”, XXXII (1992), II, Ljubljana, p. 159-175.

Kovačec, *Istroromâna* = August Kovačec, *Istroromâna*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984, p. 550-591.

Kovačec, August, *L'istroromeni*, în „L'Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia”, Casa Editrice Muzeul Satu-Mare, Romania, 1999, p. 123-142.

Kovačec, *Rječnik* = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998.

Lozovanu, Dorin, *Istroromânii: aspecte etnogeografice şi demografice*, în „Tabula”, Pula, 2003, nr. 6, p. 113-120.

MALGI = Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, Bucureşti, EA, 2003.

Morariu, *De-ale cirebirilor* (I) = Leca Morariu, *De-ale Cirebirilor*, I. *Texte din Susńeviţa*, (extras din „Codrul Cosminului” VI, 1929, Buletinul Institutului de Istorie şi Limbă de la Universitatea din Cernăuţi), Cernăuţi, Institutul de arte grafice şi editură „Glasul Bucovinei”, 1929.

Morariu, *Lu fraţi noştri* = Leca Morariu, *Lu fraţi noştri*. *Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni istriani*, Susńeviţa (Valdarsa) – Jeián (Seiane), Suceava, Editura revistei „Făt-Frumos”, 1928.

Neiescu 2009 = Petru Neiescu, *Sinonime sau schimbare de cod?*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion internaţional de dialectologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009, p. 259-268.

Pellis = Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*. Parte prima: questioni 1-1512, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 13, 1988, p. 209-281; Parte seconda: questioni 1513-3338, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 16, 1991, p. 107-137.

Petrovici, Emil, Neiescu, Petru, *Persistenţa insulelor lingvistice. Constatări făcute cu prilejul unor noi anchete dialectale la istroromâni, meglenoromâni şi aromâni*, în CL, IX (1964), nr. 2, p. 187-214.

Pop, Ana-Maria, *Elemente de origine germană în dialectul istroromân*, în „Analele Universităţii de Vest din Timişoara”. Seria Ştiinţe filologice, XLIV (2006), p. 201-230.

Pop, Ana-Maria, *Osservazioni sulla diffusione degli elementi di origine italiana nel lessico delle parlate istroromene meridionali e settentrionali*, în „Bollettino dell'Atlante Linguistico italiano”, III Serie – Dispensa N. 34, Torino, 2010, p. 79-99.

Pop, Ana-Maria, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la bucătărie, alimente, mâncăruri şi băuturi,* în *Istroromânii: repere cultural-istorice*, Sibiu, Editura Muzeului Astra, 2008, p. 85-102.

Pop, Ana-Maria, *Termeni istroromâni de origine italiană referitori la nume de plante cultivate*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion internaţional de dialectologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009, p. 285-299.

Popovici II = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte şi glosar*), Halle a.d. S., 1909.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)

Popovici I = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea I (*Referinţele sociale şi gramatica*), Halle a.d. S., 1914.

Puşcariu SI II = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, II, *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, 1926.

Puşcariu SI III = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, III, *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, Bucureşti, 1929.

Rosamani = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1990.

Tekavčić, Pavao, *Per un atlante linguistico istriano. (Con speciale riguardo ai dialetti istroromanzi*), în „Studia Romanica et Anglica Zagrebiensia" (SRAZ), Zagreb, 1976, nr. 41-42, p. 227-240.

Sârbu-Frăţilă = Richard Sârbu, Vasile Frăţilă, *Dialectul istroromân. Texte şi glosar*, Timişoara, Editura Amarcord, 1998.

Skok I = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I, *A – Jùzbaša*, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1971.

Skok II = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, II, *K – Poni*[1], Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1972.

Skok III = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, III, *Poni*[2] *– Ž*, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1973.

Tomici II = Mile Tomić, *Srpsko-rumunski rečnik (Dicţionar sârb-român)*, II, Lj-P, Temišvar, Savez Srba u Rumuniji, 1999.

Treccani = *Il vocabolario Treccani*, http://www.treccani.it/Portale/homePage.html.

BDD-V98 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:55:28 UTC)